

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1970

BRNO 1971

doucího do zahrádky mnišského domku M/P; je to dolní část pískovcového ostění se dvěma dlabý pro mříž, před nímž je do chodby ukloněný ústupek. Podlahová úroveň chodby G, dlážděná zbytky břidlicových ploten, má opět sklon k západu. Na zdivu se uchovaly zbytky bílené omítky.

V souvislosti s posledním úsekem chodby G byl odkryt také severozápadní roh kaple N. To umožnilo zjištění jejího podélného rozměru, který je 10 m. Ve srovnání se symetricky položenou kaplí E je zde vnitřní délkový rozměr větší, šířkově je naopak menší. Zlomky kamenických detailů, nalézané porůznu na ploše výzkumu (zlomky klenebních žeber a konzoly okenního pažení) pocházejí patrně z kaple N nebo jiné sakrální budovy.

Kolmo k severu navazuje na západní stranu chodby G další krátký chodbový prostor označený literou Q, jehož bližší komunikační účel nelze zatím určit. Podélně je chodba Q ohraničena 100 cm širokými zdmi, východní se uchovala do maximální výšky 60 cm, západní 180 cm. Vnitřní šíře prostory je 180 cm. Ze zmíněného již portálu z chodby G, jehož špaleta je od východu šikmá, byl nalezen in situ pouze dílec pískovcového prahu a západní ostění se dvěma dlabý pro pantové skoby v severní lici. Z východního ostění zůstala jen břidlicová podložka pískovcových částí. Na úrovni podlahy této chodby, svážené k severu, byla zjištěna v hloubce 210 cm pouze vrstva vápenné malty (podlaha špalety má úroveň o 20 cm vyšší). Podle dokladů v destrukci byla chodba Q kryta břidlicovou taškou.

Zahrádka západně od mnišského domku M/P zůstává měřitelná pouze v západovýchodním směru (475 cm), kdežto v podélném směru můžeme počítat pouze s minimální mírou 10,5 m (severní hranice zůstala nezjistitelná). Prostoru zahrádky vyplňovaly suťové hranoly okolního zdiva. V jihozápadním rohu zahrádky je dutý cihlový přístavek půdorysných rozměrů 51 × 150 cm, 40 cm vysoký, který měl patrně funkci sedadla.

Poměrně chudý fond nálezů, který poskytl výzkum v roce 1970, čítá z kovových předmětů 74 hřebů (nejčastěji tesařské a pokrývačské), zlomky železné mísy nálevkovité formy a úlomek pásu. Keramické nálezy, soustředěné ve zbývající prozkoumaném úseku zahrádky, poskytl vedle běžného střepového materiálu především rekonstruovaný džbán výšky 38 cm, který je z materiálu zbarveného převážně světle okrově; má rovné dno, štíhlou výduť, kuželovité hrdlo je členěno třemi vývalky, mírně rozevřené ústí navenek ovalené, na podhrdlí jsou červenohnědou barvou dvě linky, mezi nimi vlnice se zdůrazněnými dolními oblouky, páskové ucho má u kořene oválný dolík, asymetricky je zdobeno po jednom okraji sedmi důlkovými vmačky. Dále byl z téhož prostředí rekonstruován hrncový konkávní kachel s kruhovým dnem a čtvercovým okrajem, který má uvnitř pokleslou zataženou římsu a hnědozelenou polevu, výška 14,5 cm. K dřívějším nálezům platěnické keramiky (r. 1963 po valem, 1965 pod destrukcí kostela a 1966 v zahrádce objektu K) přistupuje ojedinělý nález střepu silnostěnné nádoby v destrukci uvnitř chodby G. Ojedinělý je nález zlomku skleněného kotoučku. Jediný výraznější nález zuhelnatělého dřeva pochází podle určení E. Opravila z jedle. Osteologický doklad nebyl určen.

Erforschung einer Kartause und hussitischer Befestigungen in Dolany (Bez. Olomouc) im Jahre 1970. Das Resultat des immobilien Forschungsabschnittes ist die Beendigung der Abdeckung des Ganges G, der eine Länge von 43,80 m aufweist und an seiner Stirnwand ein Portal hat, in der Nordmauer ein Fenster in den Garten des Objektes M/P und ein weiteres Portal in den Gang Q. Nach Abdeckung der nordwestlichen Ecke der Kapelle N konnte ihre Länge gemessen werden (10 m). Der Gang Q schliesst senkrecht in nördlicher Richtung an das westliche Ende des Ganges G an und hat eine Breite von 180 cm. Auch die Abdeckung des Gartens von Objekt M/P wurde abgeschlossen. Er ist 4,75 m breit, in der südwestlichen Ecke ist ein hohler stufenförmiger, aus Ziegeln gemauerter Sitz. Von den Funden sind am wichtigsten eine Anzahl von Nägeln, Bruchstücke einer Eisenschüssel, ein rotbemalter Krug und eine topfartige konkave Kachel.

POKRAČOVÁNÍ ZÁCHRANNÝCH AKCÍ V AREÁLU STŘEDOVĚKÉ OPAVY

(okr. Opava)

VLASTA ŠIKULOVÁ, Slezské muzeum, Opava

(Tab. 51–56, 57 : 1–4)

Náměstí Osvooboditelů

(Tab. 54–56, 57 : 1–4)

V roce 1969 se naskytl možnost provést aspoň menší zjišťovací výzkum na ploše tzv. Senného trhu. Je to prostranství na severní straně budov bývalé jezuitské koleje (nyní sídlo Státního ar-

chivu v Opavě), zbudované po třicetileté válce a uzavírající na severní straně prospekt ulice, jejíž nejstarší doložený název je Dobyččí trh. Tato ulice je považována za pozůstatek původní tržní osady, vzniklé na staré hradecké cestě před brodem přes řeku.

Nedaleko odtud — na východní straně budov, v parku zvaném Janáčkovy sady — jsme prováděli výzkum v roce 1967. V roce 1969 byly na prostranství Senného trhu (nyní náměstí Osvoboditelů) zahájeny práce na stavbě Památníku osvobození. Podél severního křídla budov bývalé koleje byl proveden výkop pro základy kamenné opěrné zdi. Místy zde byly zachyceny zbytky novodobé zástavby, zlikvidované koncem poslední války. K výzkumu jsem vybrala místo, které nebylo zástavbou dotčeno, takže tu bylo možno sledovat narůstání vrstev od nejstarších dob. Sonda rozměrů 3 × 2 m byla situována delší osou kolmo na budovu a rozdělena do metrových čtverců. Pod navážkami ze stavební suti byla tmavě šedá vrstva s narezavělými sraženinami a velkými kusy strusky. Obsahovala i zlomky šedo zelené břidlice, různé valouny, zlomky cihel, zlomek dělové koule a stře-pový materiál ze 16.—17. století, většinou polévaný. V nejspodnější části vrstvy byly tři skupiny volně k sobě kladených kamenů různé velikosti. Pod ní následovala mnohem starší šedá vrstva, v níž bylo možno podle množství přimísených hrudek žlutého jílu rozlišit tři části. V keramice z této vrstvy jsou vysokým počtem zastoupeny tuhé nádoby včetně zásobnic. V nejspodnější části vrstvy byl zlomek medově zbarveného jemného skla, zdobeného různě silnými natavovanými nitěmi. Pod touto vrstvou byla plocha pokrytá polosetlelými odřezky různých dřev, svažující se směrem k řece. Na úrovni dřev se vyskytovaly slitky olova, dále tu byl nalezen kostěný hřeben a pod jedním kouskem dřeva litý olověný prsten, obrácený butonem dolů. Je to zřejmě napodobenina šperku z drahého kovu s oble vybroušeným kamenem, zdobeného filigránem a granulací.

Pod dřevy začínala tmavě šedá vrstva s uhlíky, v níž mimo jiných nálezů byla malá hrací kostka. Před vznikem této vrstvy byl terén zřejmě částečně vyrovnáván žlutým jílem, který tvoří nejsilnější vrstvu v severovýchodním rohu sondy. Pod ním následuje hnědošedá vrstva, obsahující velké množství olověných slitků různých tvarů a olověných strusek. Na některých sliticích jsou stopy po oddělování z většího kusu. Semikvantitativní spektrální analýza jednoho slitku, kterou provedl Ľ. Págo, přinesla tento výsledek:

Číslo analýzy	Nad 1 %	1 % — 0,01 %	Stopové prvky	Negativní prvky a pod hranicí viditelnosti	Proble-matické
1	<u>Pb</u> , Al, Si, <u>Ca</u>	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), Zn, Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au	Sn
2	<u>Pb</u> , Al, Si, <u>Ca</u>	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), Zn, Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au	Sn
3	<u>Pb</u> , Al, Si, <u>Ca</u>	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), Zn, Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au	Sn
4	Pb, Al, Si, Ca	Fe, Mg, K	Cu, Ag, (Sb), <u>Zn</u> , Mn	As, Ni, Co, Te, Cr, P, B, Bi, Au, Sn	—

P o z n á m k a :

Podtržené prvky v jednotlivých sloupcích představují relativně vyšší obsah. Prvek v závorce znamená relativní snížení jeho obsahu v příslušném sloupci.

Srovnání se vzorkem hornobenešovské rudy, jejíž těžba opavskými měšťany je doložena písemnými prameny již od 13. století, potvrdilo, že se v podstatě shodují.

Ve spodní části vrstvy s olověnými slitky byly valouny bílého křemene, tvořící místy skoro souvislou plochu. Pod valouny následovala vrstva dřev různě zpřeházených a někdy přepálených. Jediným pravidelným útvarem mezi nimi byla řada kolmo postavených fošen, oddělující severovýchodní roh sondy od ostatní plochy. Shora byly tyto fošny poškozené, pravděpodobně v době, kdy byla nasypávána hnědošedá vrstva s olověnými slitky. V horním poškozeném okraji fošny u východní stěny sondy vzešel totiž jeden slitek olova. Rovněž z uložení vrstvy valounů křemene vyplývá, že tuto stěnu z fošen nijak nerespektují — jsou rozptýleny po obou jejich stranách stejně. Dřevěná stěna tedy v té době již pozbyla svoji funkci a proto zřejmě byla její část, přechýlající nad úroveň valounů, odstraněna. Vrstva pod úrovní valounů obsahovala množství dobře zachovaných dřevěných odřezků i výrobků (džky, půlka soustruženého talíře) a udusanou slámu a hnůj s velkým množstvím semen. Zvlášť v nejspodnější části vrstvy byly souvislé plochy semen prosa a jiných rostlinných zbytků. V severovýchodním rohu sondy, na ploše za stěnou z fošen, byla tato vrstva mnohem tenčí a mezi ní a valouny křemene byla nasypána vrstva, obsahující žlutý a šedo zelený jíl. Po vybrání vrstvy hnoje se ukázalo, že plocha sondy až po stěnu z fošen byla pokryta tenkými proutky. V severovýchodním rohu sondy, tj. za stěnou z fošen, proutky chyběly. Pod úrovní proutků začínala další vrstva — tmavě šedá — s četnými organickými zbytky. Z nálezů upozorňují na

dřevěný háček a na dřevěnou destičku s vypalovanými početními rýhami -- vroubky. Mezi střepovým materiálem je zlomek z nádoby s válcovitým hrdlem i zlomky z tuhových zásobnic a ostatních tuhových nádob, zastoupených však v menším počtu než v nejhořejší středověké vrstvě.

Pod tmavě šedou vrstvou byla velmi tvrdá šedá vrstva. Na jejich rozhraní bylo několik atypických pravěkých střípků. Pod touto nejspodnější vrstvou byl již žlutý podložní jíla.

Špice fošen, tvořících stěnu, zasahovaly až do tvrdé šedé vrstvy. Byly sem zaraženy v době, kdy už nejstarší středověká tmavě šedá vrstva byla dovršena. Vystlání proutky souvisí právě s budováním této stěny z fošen. Vrstva hnoje vznikla v době, kdy stěna z fošen plnila svoji funkci. Je nasnadě, že to byla ohrada pro dobytek. Na ploše, ohraničené toutou ohradou, se vytvořila nad proutky silná vrstva hnoje, kdežto vně ohrady je tato vrstva tenká, protože se sem dostala asi jen mezerami mezi fošami. Všechna hlína, vytěžená z vrstev, byla ukládána do uzavřených nádob aby nevyschla, a aby bylo možno ji postupně rozplavovat a získávat všechny archeobotanický materiál, případně další drobné nálezy, které při probírání za sucha mohou ujít pozornosti. O keramice, získané ze středověkých vrstev, je možno předběžně říci, že rozdily mezi materiálem z nejspodnější a nejhořejší vrstvy, nejsou značné. Keramika je vyvrcholením produkce hradištního stylu, s početně zastoupenými výrobky se silnou příměsí tuhy. Výraznější odlišnosti od starších vrstev pozorujeme u vrstvy s olovem, v níž se začíná vyskytovat radélkovaný ornament na tuhové keramice a některé typy okrajů (tab. 00:0), které se udržely ještě ve všech následujících vrstvách. Protože nebylo možno zatím provést důkladnější zhodnocení keramiky, datuji ji zatím rámcově do období od poloviny 12. století do poloviny 13. století.

Dominikánský klášter

(Tab. 51—53)

Zde pokračoval výzkum, o němž jsem referovala v Přehledu výzkumů 1967 a 1968. Na sklonku roku 1969 byl dokončen výzkum krypty Jana staršího Vojska z Bogdunčovic, zabírající východní třetinu moravské kaple na severní straně presbytáře kostela sv. Václava. U východní zdi krypty byla zjištěna zazděná prostora rozměrů 85 × 94 × 115 cm. Kromě lidských kostí v ní bylo naházeno bohoslužebné nářadí vyšlé z provozu (skleněná svítidla, železné svícny, kratiknot, zhášák, stříbrný zvonek s letopočtem 1618 a hliněné polévané amfory, zřejmě na mešní víno).

V roce 1970 byla zkoumána zbývající část moravské kaple a objekty pod podlahou krypty. Výzkum bude pokračovat ještě v příštím roce. Zatím přinesl tato hlavní zjištění: Kromě pravěkých jam lidu s keramikou volutovou byly zjištěny středověké vrstvy a objekty z 13. století a úroveň terénu, na níž došlo k budování kláštera, založeného roku 1291. S výstavbou kostela sv. Václava souvisí zasypání několika objektů s bohatými keramickými nálezy.

Nejdůležitější pro datování je z nich objekt č. 1, zčásti překrytý základy severní zdi presbytáře kostela. Zatím mohl být zkoumán z provozních důvodů stavby jen do hloubky 260 cm od původní úrovně terénu, a proto nemohu ještě s konečnou platností určit, jakému účelu původně sloužil. V době zdění základů severní zdi presbytáře byl však ještě prázdný, protože na jeho šikmé stěně utuhla malta, vyteklá ze zdiva základů, zahlubených do jeho okraje. Prostor nad ním byl však v délce 398 cm překlenut, aby výkop pro základy nemusel být hlouben až do podložní hlíny pod úrovní dna. Při stavbě bednění pro tuto klenbu byl pravděpodobně upraven jižní okraj objektu v kolmou stěnu, podél níž byly v pevném podložním jílu vytvořeny tři schůdky. Pod vrcholem klenby byla v této stěně vyhloubena jamka pro osazení vrcholové vaznice, která nesla bednění pro klenbu. Otisky fošen, přibíjených k nosným trámům dřevěnými kolíky, se na spodní straně klenby dochovaly se všemi detaily.

Protože se v nejnižší zatím zkoumané části začalo vyskytovat čtyřhranné bednění není vyloučeno, že se jedná o studnu, zbudovanou dříve než bylo rozhodnuto o půdorysu kostela a používanou snad dále i během jeho výstavby. K jejímu zaházení došlo zřejmě v době, kdy se už upravovalo okolí nového kostela, tedy nejpozději těsně před jeho vysvěcením 1. listopadu 1336. Pokud tedy nedojdeme k ještě přesnějším zjištěním o postupu stavby kostela, je nám toto datum bezpečným termínem ante quem pro zaplnění objektu a pro nálezy v něm zachované. Je to především početný soubor keramiky. Hliněné i tuhové zboží, na němž je možno ještě pozorovat dozrívání technologie příznačné pro hradištní keramiku, je zde už v naprosté menšině včetně pozůstatků tuhových zásobnic. Převahu má keramika ze zcela již odlišného materiálu -- z bělavě šedé hlíny s hrubým ostřivem, jejíž povrch má slabý lesk a je jakoby slinutý. Menší část je na povrchu ještě bělavě šedého zbarvení stejně jako na lomech, což je v Opavě nejstarší forma této keramiky. U většiny však je povrch již pokryt redukčním povlakem různě šedých až černých odstínů, vyznačujícím se někdy i kovovým leskem. Na několika střepích je neintencionální glazura světle zeleného zbarvení a porovitěho povrchu. Vyskytují se již nádoby s uchem a na několika pokličkách jsou již stopy po odřezávání z hrnčířského kruhu.

Zvláštní skupinu tvoří keramika polévaná. Je tu zlomek z miniaturní tenkostěnné lahvičky z velmi jemně plavené hlíny s tmavě červenou polevou na vnější straně i střepy větších nádob

s tmavě červenou nebo zelenožlutou polevou. Tatáž poleva se vyskytuje i na přeslenech. Tato keramika se vyskytuje i v jiných současných souborech v areálu kláštera, stejně jako nepolévaná keramika s červeným malováním, vyrobená rovněž z jemné plavené hlíny.

Z ostatních nálezů jmenuji zdobený kostěný váleček, svitek oloveného plechu, strusku, zlomky opracovaného pískovce a zlomky cihel s prstováním.

Stejný keramický materiál jako v objektu č. 1 byl obsažen v zásypu výkopu pro základ opěráku u severní zdi presbytáře. Opěrák byl později zrušen při úpravě tohoto místa na kapli. Se stavebními pracemi souvisí zřejmě i pruhy z desek podél venkovní zdi presbytáře. Přímo na jedné desce západně od opěráku ležela skupinka tří železných kamenických nástrojů (2 dláta a špičák), zapomenutých asi řemeslníkem, pracujícím na stavbě.

Úroveň terénu z doby výstavby kostela byla zvýšena navážkou žlutého jílu a malty, obsahující keramiku ze 2. poloviny 14. století a 2 parvy Václava II.

První hroby sem byly ukládány až po navršení této vrstvy. Neobsahovaly však nálezy, které by je pomohly blíže datovat. Jeden z nich byl přetát východní zdí původní kaple, která byla kratší než nynější. Nad její podlahou ze čtvercových keramických dlaždic byla silná požární vrstva, pravděpodobně po požáru z roku 1556.

Kapli v nynější podobě vybuodoval Jan starší Vojsko z Bogdunčovic roku 1616. Pohřbívání v kapli pokračovalo i po této přestavbě a skončilo až v polovině 18. století. Celkem tu bylo 63 hrobů (mimo kryptu) s běžnými nálezy (textilie, obuv, medailónky, růžence apod.). V hrobových jamách i v navážkových vrstvách nalezeno zatím 15 mincí, z toho deset drobných mincí grošového období, mezi nimi i falsum parvu Václav II.

V žádném případě nebyl však zjištěn bezpečný doklad obolu mrtvých. Ve výplni hrobů byly v druhotném uložení i předměty z porušených starších vrstev, z nichž uvádím jantarový kotouč s rytými soustřednými kruhy.

Další sondáže na různých místech klášterního areálu potvrdily, že místo bylo osídleno již před založením kláštera. Nejsilnější souvrství bylo zatím zkoumáno pod podlahou zasypaného sklepu pod refektářem v severovýchodním rohu budov. Keramika z nejhořejších vrstev odpovídá svým složením obsahu objektu č. 1 z moravské kaple. Zachovala se tu část povaleného proutěného plotu a množství organických zbytků. Z ostatních nálezů jmenuji kusy kůže a koženou obuv, železnou ostruhu, cínovou kruhovou přezku a kostěnou hrací kostku. Souvrství bylo možno zkoumat zatím jen do hloubky 150 cm, kde již prosakovala voda. V nejspodnější ze 12 prozkoumaných vrstev je keramika z poloviny 13. století.

Několik menších výkopů doplnilo a potvrdilo hlavně výsledky získané podrobným stavebním průzkumem této památky, jejíž vývoj byl neobyčejně složitý.

Z á m e c k ý o k r u h

Zde byly zachyceny výkopem pro základy obytných domů pozůstatky kláštera johanitů, který zanikl po požáru roku 1431. Nejstarší doklady osídlení tohoto místa vně městských hradeb pocházejí z 13. století, nejmladší odpovídají historicky doložené době zániku památky. Větší zjišťovací akce tu nebyly možné, protože rozmrzající stěny výkopů se sesouvaly.

N á m ě s t í V e l k é h o ř í j n a 1 1

Při stavebním průzkumu památkově chráněného renesančního domu zjistil ing. arch. L. Plavec z KSPPOP v Ostravě ve sklepních prostorách rozsáhlý sklad keramiky ze 17. – 18. století.

Fortsetzung der Rettungsaktion im Areal des mittelalterlichen Teiles der Stadt Opava. N á m ě s t í O s v o b o d i t e l ů. (Taf. 54–56; 57:1–4.) Dieser Platz liegt am nördlichen Ende einer Gasse, die als Rest der ursprünglichen Handelsniederlassung angesehen wird, die im 12. Jahrhundert an der alten Hradec Strasse bei der Furt über den Fluss entstand. Auf einer Fläche von 3 × 2 m, die von der späteren Bebauung unberührt blieb, war es möglich, das Anwachsen der Schichten aus den ältesten Zeiten zu verfolgen. Unter den rezenten Aufschüttungen lag eine Schichte aus dem 16. bis 17. Jahrhundert. Unter dieser folgte eine erheblich ältere graue Schichte, in welcher die Graphittonkeramik zahlreich vertreten war, einschliesslich von Vorratsgefässen. Im untersten Teil dieser Schichte befand sich ein Glasbruchstück, welches mit ausgezogenen angeschmolzenen Glasfäden verziert war. Unter dieser Schichte war eine Fläche, die mit Holzspänen bedeckt war. Hier wurde ein Knochenkamm und ein Bleifingerring gefunden. In der folgenden dunkelgrauen Schichte mit Kohlestückchen befand sich ein kleiner Spielwürfel. Unter der ausgleichenden Schichte von gelbem Lehm folgte eine braungraue Schichte mit einer grossen Menge von Bleigussstückchen und Schlacke. Die Spektralanalyse bestätigte, dass diese mit dem Erz aus Horní Benešov übereinstimmen, dessen Gewinnung vom 13. Jahrhundert schriftlich belegt ist. Im untersten Teil der Schichte mit den Bleistückchen war auf der ganzen Fläche der Sonde eine Lage von weissem Quarzgeröll, die eine Dün-

gerschichte mit einer Menge von Samen, Stroh, Holzsplittern und Holzgeräte (Teller, Dauben) überdeckte. Diese Düngerschichte reichte bis zu einer Wand aus senkrecht aufgestellten Pfosten, deren oberer Teil war vor der Einlagerung des Quarzgerölls entfernt worden war. In der nord-östlichen Ecke der Sonde war hinter der Pfostenwand eine viel schwächere Düngerschichte und zwischen ihr und dem Quarzgeröll befand sich noch eine Schicht von gelbem und graugrünem Lehm. Unter der Düngerschichte war eine Fläche der Sonde bis zur Pfostenwand mit Rutengeflecht ausgelegt. Unter dem Niveau der Ruten begann eine dunkelgraue Schichte mit organischen Resten, in welcher ein Holzhaken, ein Holzplättchen mit eingebrannten Rechnungs-Kerben und das Bruchstück eines Gefässes mit walzenförmigem Hals aufgefunden wurde. Nach dieser Schicht folgte eine sehr harte graue Schichte, an deren Grenze sich einige atypische kleine vorgeschichtliche Scherben vorfanden. Unter der grauen Schicht war ein gelber anstehender Lehmboden.

Die aufgefundenene Keramik stellt den Höhepunkt der Produktion des burgwallzeitlichen Stiles mit reich vertretenen Erzeugnissen mit starkem Graphitzusatz dar. Einen deutlichen Unterschied können wir bei der Schicht mit Bleiresten beobachten, in welcher sich das Auftreten von Ornamenten in Zahnradchentechnik bei Graphittonkeramik und einige neue Typen von Rändern zu zeigen beginnt. Nach dieser Keramik kann die mittelalterliche Besiedlung vorläufig zur Mitte des 12. bis zur Mitte des 13. Jahrhunderts datiert werden.

Das Dominikanerkloster (Tab. 51—53): Hier wurden die Forschungen fortgesetzt, über welche ich im „Přehled výzkumů“ 1967 und 1968 berichtete. Zum Ende des Jahres 1969 beendeten wir die Arbeiten in der Krypta des Jan Vojsko von Bogdunčovice d. A., welche das östliche Drittel der mährischen Kapelle an der Nordseite des Presbyteriums der Wenzelskirche einnimmt. An der östlichen Mauer der Krypta wurde ein zugemauerter Raum festgestellt, in welchem sich ausser der menschlichen Knochenüberresten auch ausgediente Kirchengeräte befanden, nebst einer kleinen Silberglocke mit der Jahreszahl 1618.

Im Jahre 1970 wurde der übrige Teil der mährischen Kapelle untersucht und die Objekte unter dem Boden der Krypta. Ausser vorgeschichtlichen Gruben der Menschen mit Volutenkeramik wurden mittelalterliche Schichten, sowie Objekte aus dem 13. Jahrhundert verzeichnet und das Niveau des Terrains, auf welchem der Bau der Klosters aufgeführt wurde, das im Jahre 1291 gegründet wurde. Mit dem Bau der Klosterkirche des Heiligen Wenzels hängt die Aufschüttung einiger Objekte zusammen, die reiches keramisches Material enthielten. Am wichtigsten für die Datierung der mittelalterlichen Keramik ist von diesen das Objekt Nr. 1, das teilweise von den Grundmauern der Nordmauer des Presbyteriums der Kirche überdeckt war. Bisher konnte es aus technischen Gründen nur bis zu einer Tiefe von 260 cm unter der ursprünglichen Oberfläche der Terrains untersucht werden, weshalb noch nicht mit endgültiger Sicherheit bestimmt werden kann, welchem Zweck es ursprünglich diente. Zur Zeit, als die Fundamente der Nordmauer des Presbyteriums gebaut wurden, war dieses Objekt noch leer, denn an seiner Wand zeigt sich ausgetrockneter Mörtel, der aus der Grundmauer, die sich an seinem Rande befand, ausgeflossen war. Der Raum über diesem Objekt war in 398 cm Länge überwölbt, damit die Gruben für die Fundamente nicht bis in den anstehenden Boden unter dem Niveau des Objekts ausgegraben werden mussten. Bei der Herstellung der Verschalung für diese Überwölbung war anscheinend der südliche Rand des Objektes zu einer senkrechten Wand gebildet worden, an der in der liegenden Lehmschichte drei Stufen entlang abgegraben wurden waren. Unter der Decke der Wölbung wurde in der Wand ein Loch für das Einsetzen des Bindepfahles ausgegraben, der die Verschalung des Gewölbes trug. Die Auffüllung des Objektes musste bis spätestens vor der Einweihung der Kirche am 1. November 1336 erfolgt sein. Die Funde, welche für dieses Datum einen verlässlichen Termin ante quem bilden, sind vor allem zahlreiche Keramikscherben. Erzeugnisse aus Ton und Graphit, bei welchen noch das Ausklingen jener Technologie zu beobachten ist, die für die burgwallzeitliche Keramik bezeichnend ist, sind in absoluter Minderheit, einschliesslich der Scherben von Graphitvorratsgefässen. Überwiegend ist die Keramik aus ganz anderem Material — aus weisslichgrauem Ton mit grobem Zusatz, dessen Oberfläche einen schwachen Glanz hat und wie versintert aussieht. Diese Keramik ist häufig von einem Reduktionsüberzug in verschiedenen grauen bis schwarzen Tönungen bedeckt, die manchmal metallischen Glanz aufweisen. Es treten auch Gefässe mit Henkel auf und an einigen Deckeln sind bereits Spuren vom Abschneiden von der Töpferscheibe zu erkennen.

Weiters ist hier das Bruchstück eines dünnwandigen Miniaturfläschchens aus sehr feinem geschlammten Ton mit dunkelroter Glasur an der Aussenfläche, sowie Scherben von grösseren Gefässen mit dunkelroter oder grünlichgelber Glasur. Die gleiche Glasur zeigt sich auch an Spinnwirteln. In anderen gleichaltrigen Objekten trat Keramik mit roter Bemalung auf, die gleichfalls aus feingeschlammtem Ton hergestellt war.

Dasselbe keramische Material befand sich in der Auffüllung des verbreiteten Aushubs für den Stützpfiler bei der Nordwand des Presbyteriums. Der Stützpfiler wurde später beim Umbau dieser Fläche zu einer Kapelle zerstört. Mit den Bauarbeiten hängen anscheinend auch Streifen von Platten entlang der östlichen Mauer des Presbyteriums zusammen. Direkt auf einer dieser Platten westlich vom Stützpfiler lag eine Gruppe von drei eisernen Steinmetzwerkzeugen, die vermutlich vom Handwerker, der beim Bau arbeitete, dort vergessen worden war.

Das Niveau des Terrains war zur Zeit des Kirchenbaues durch Aufschüttung von gelbem Lehm und Mörtel erhöht worden und enthielt Keramik aus der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts und zwei Parvi Wenzels II. Die ersten Gräber wurden hier erst nach Aufschüttung dieser Schichte angelegt. Sie enthielten aber keine Funde, die eine nähere Datierung ermöglichen würden. Eines der Gräber war von der östlichen Mauer der ursprünglichen Kapelle beschädigt, die kürzer war als die heutige. Über ihre mFussboden aus viereckigen keramischen Fliesen lag eine stärkere Brandschichte, vermutlich nach einem Brand im Jahre 1556.

Die Kapelle in ihrer heutigen Form erbaute Jan Vojsko von Bogdunčovice d. A. im Jahre 1616. Die Bestattungen in dieser Kapelle dauerten auch nach dem Umbau bis zur Hälfte des 18. Jahrhunderts an. Ausserhalb der Krypta wurden hier 63 Gräber mit den üblichen Funden aufgedeckt (Textilien, Schuhe, Medaillons, Rosenkränze u. a.). In den Gräbern und aufgeschütteten Schichten wurden bisher 15 Münzen aufgefunden, von diesen zehn Scheidemünzen aus der Groschenzeit, unter welchem sich ein Falsifikat eines Parvus Wenzels II. befand. In keinem einzigen Fall wurde ein eindeutiger Beweis von Totenobolus festgestellt.

Weitere Sonden an verschiedenen Stellen der Klosterareals bestätigten, dass diese Fläche bereits vor der Errichtung des Klosters besiedelt war. Der mächtigste Schichtenkomplex wurde bis jetzt unter dem Boden des aufgeschütteten Kellers unter dem Refektorium in der nordöstlichen Ecke des Gebäudes untersucht. Die Keramik aus den obersten Schichten entspricht in ihrer Zusammensetzung jener aus Objekt Nr. 1 der mährischen Kapelle. Es ist hier ein Teil eines umgestürzten Rutenzaunes erhalten und eine Menge organischer Überreste. Dieser Schichtenkomplex konnte vorläufig nur bis zu einer Tiefe von 150 cm untersucht werden, wo dann bereits Wasser durchsickerte. In der untersten der 12 Schichten befand sich Keramik aus der Mitte des 13. Jahrhunderts.

Einige kleinere Ausgrabungen ergänzten und bestätigten die Resultate, die wir beim detaillierten Studium dieses Baues erzielten, dessen Entwicklung ungewöhnlich kompliziert verlief.

Schlossring: Hier wurden bei Erdarbeiten für die Fundamente von Wohnhäusern Überreste des Johanniterklosters erfasst, welches nach dem Brande im Jahre 1431 verfiel. Die ältesten Beweise für die Besiedlung dieses Areals innerhalb der Stadtbefestigungen stammen aus dem 13. Jahrhundert, die jüngsten entsprechen der historisch belegten Zeit des Verfalles dieses Objektes.

Oktorberplatz Nr. 11: Bei Untersuchungen des Renaissancebaues stellte Ing. Arch. L. Plavec vom Kreisamt für Denkmalpflege und Naturschutz in Ostrava in den Kellerräumen eine reiche Keramiklagerung aus dem 17.—18. Jahrhundert fest.

NÁLEZ STŘEDOVĚKÉ SUDLICE V BŘEZNÍKU

(okr. Třebíč)

BORIS NOVOTNÝ, AŮ ČSAV Brno

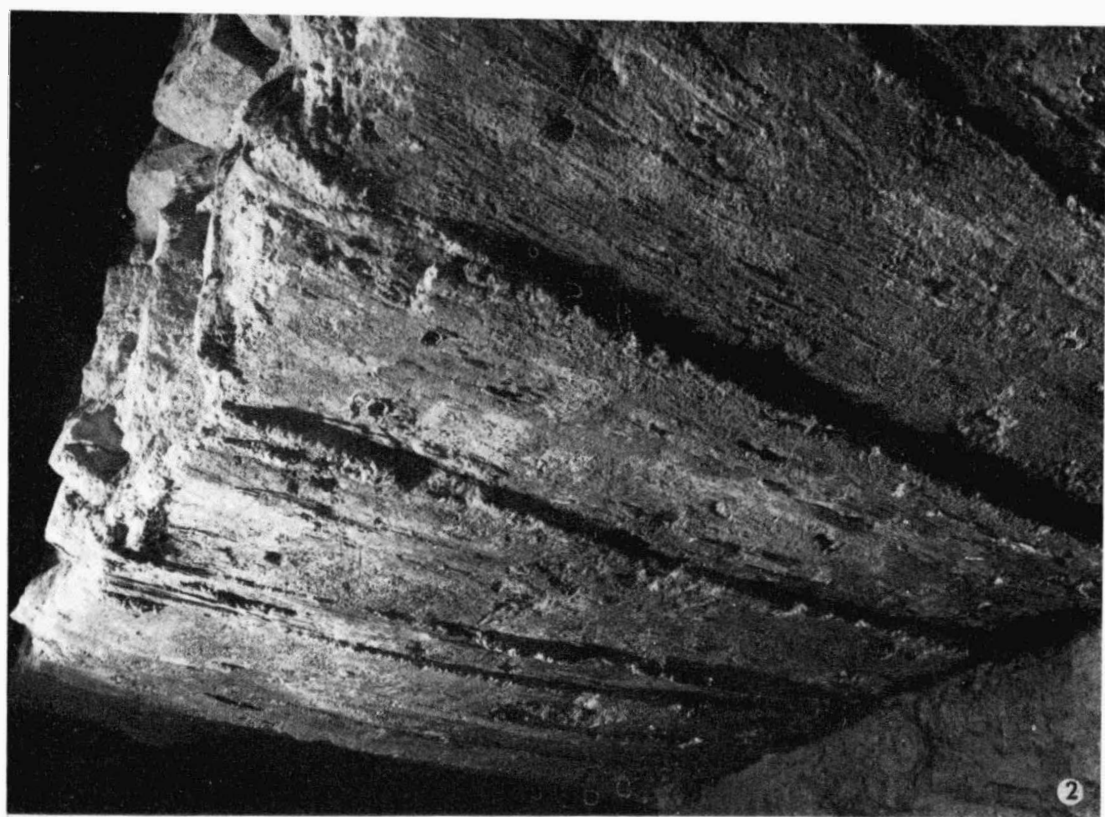
(Tab. 58)

Blíže nelokalizovaný nález sudlice učinil v obci Březník (o. Třebíč) říd. učitel F. Dobrovolný a předal jej ústavu. Trojdílnou zbraň (tricuspis) tvoří ve vertikální ose listovité kopí (délka listu = 8 cm), přecházející v 15 cm dlouhou, v dolní části rozšířenou a v jednom místě kováním přeloženou tulej. Pro oporu ratiště je v jednom místě tuleje vytaženo 15,5 cm dlouhé, na konci lžícovité rozšířené a do kulata přizpůsobené opěradlo se třemi obdélnými otvory. V horní plné části tuleje je otvor, do kterého je horizontálně naražen z jednoho kusu vykováný dolů ohnutý hák, vyčnívající na druhé straně ve tvaru sekerky s dovnitř ve tvaru V vykrojeným ostřím (šířka horizontálních zbraní = 20 cm, výška ostří sekerky = 8,5 cm). Sudlice (halapartna) je stará zbraň, která se u nás objevuje již v první polovině 14. století a největší variability dosahuje v husitské době. Náš pěkně zachovalý kus zřejmě pochází ze 14., případně z první poloviny 15. století.¹ Její výskyt může souviset s existencí blízkého hradu Lamberka, který dal postavit po roce 1370 Jaroslav z Kněhnic (Jaroslav de Langenberg alias de Knyehnitz)² na dlouhém příkrém hřebeni nad řekou Oslavou. Hrad zanikl patrně za bojů mezi markrabaty Joštem a Prokopem a protože se jeho ruiny staly útočištěm loupeživých rytířů (Jan Sokol z Lamberka), byly na zemský rozkaz někdy okolo poloviny 15. století rozkotány.

Poznámky:

¹ Z. Drobná, J. Durdík, Kroje, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské, Praha 1956. Tab. 26 a d.

² Vlastivěda moravská, Náměšťský okres, Brno 1908, s. 99 a d.

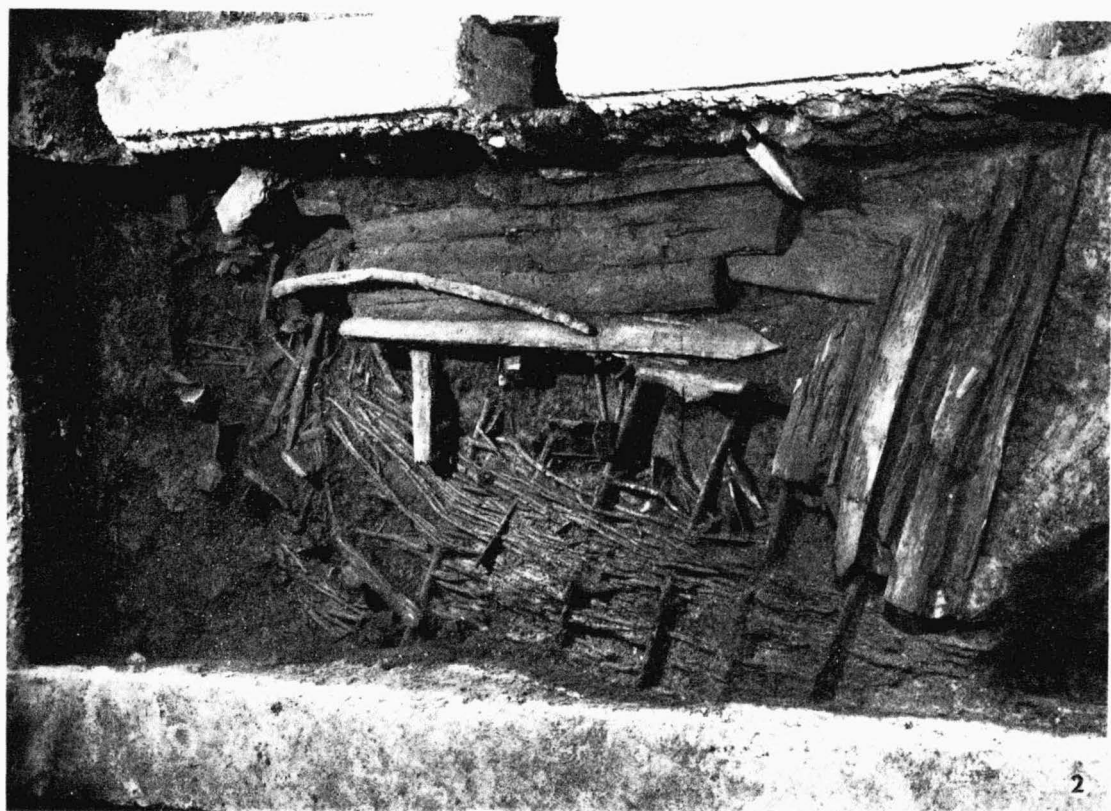
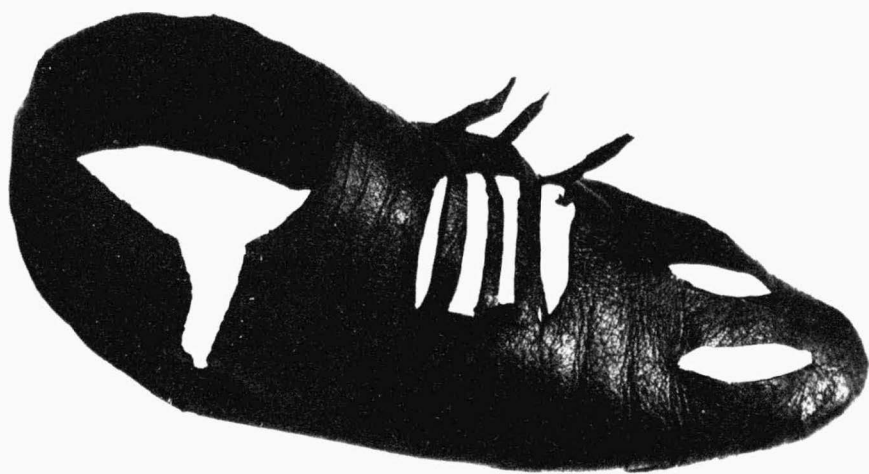
Tab. 51

Opava (okr. Opava). Dominikánský klášter, moravská kaple kostela sv. Václava, objekt č. 1. 1 jižní okraj objektu, překlenutý základovým zdívem presbytáře; 2 otisk bedněm na spodní straně klenby. — Dominikanerkloster, mährische Kapelle der Wenzelskirche, Objekt Nr. 1. 1 Südrand des Objekts, durch die Fundamentmauer des Presbyteriums der Kirche überwölbt; 2 Abdruck des Brettwerks auf der Unterseite des Gewölbes.

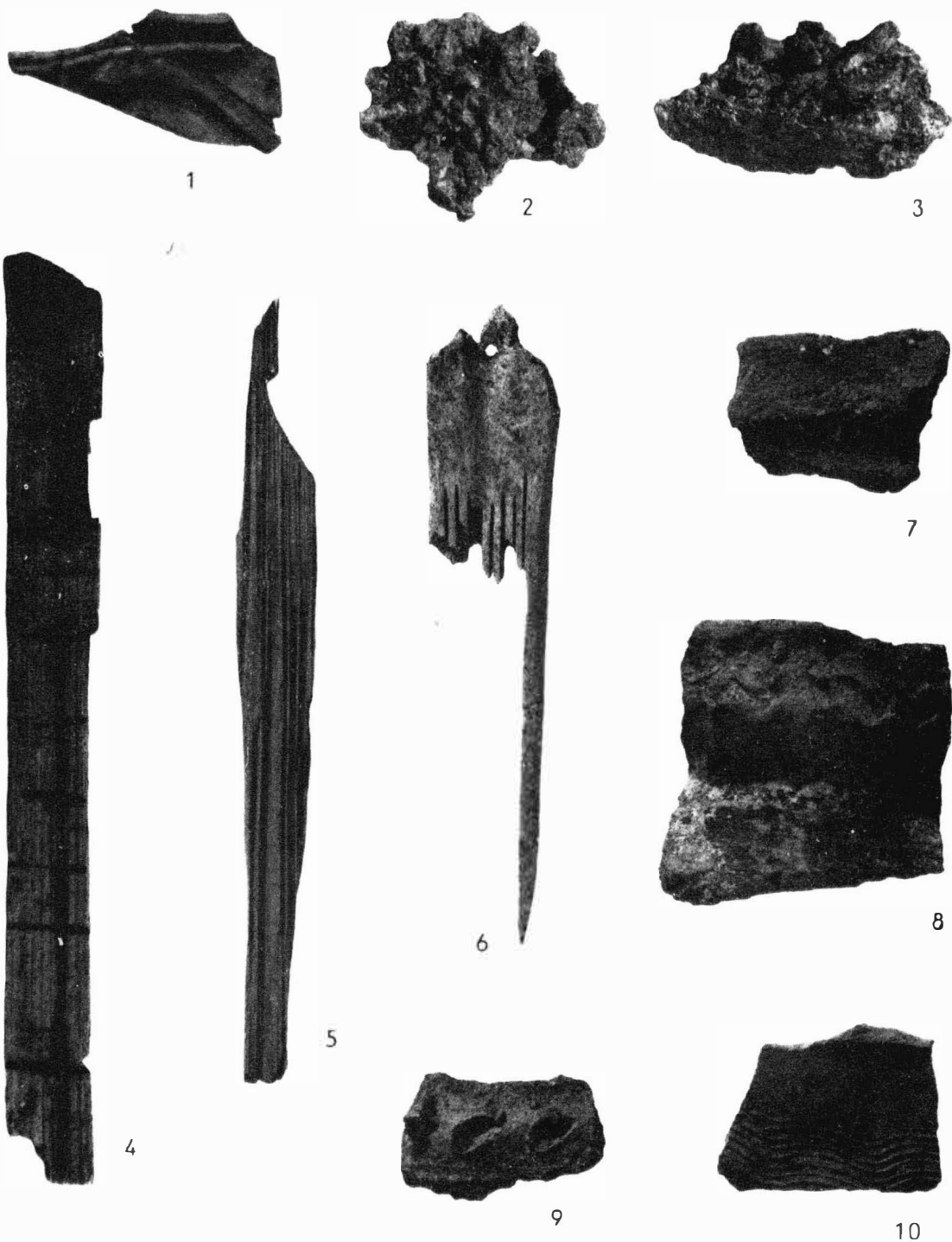
Tab. 52

Opava (okr. Opava). Dominikánský klášter, moravská kaple kostela sv. Václava, objekt č. 1. Keramika z objektu. —
 Dominikanerkloster, mährische Kapelle der Wenzelskirche, Objekt Nr. 1. Keramik.

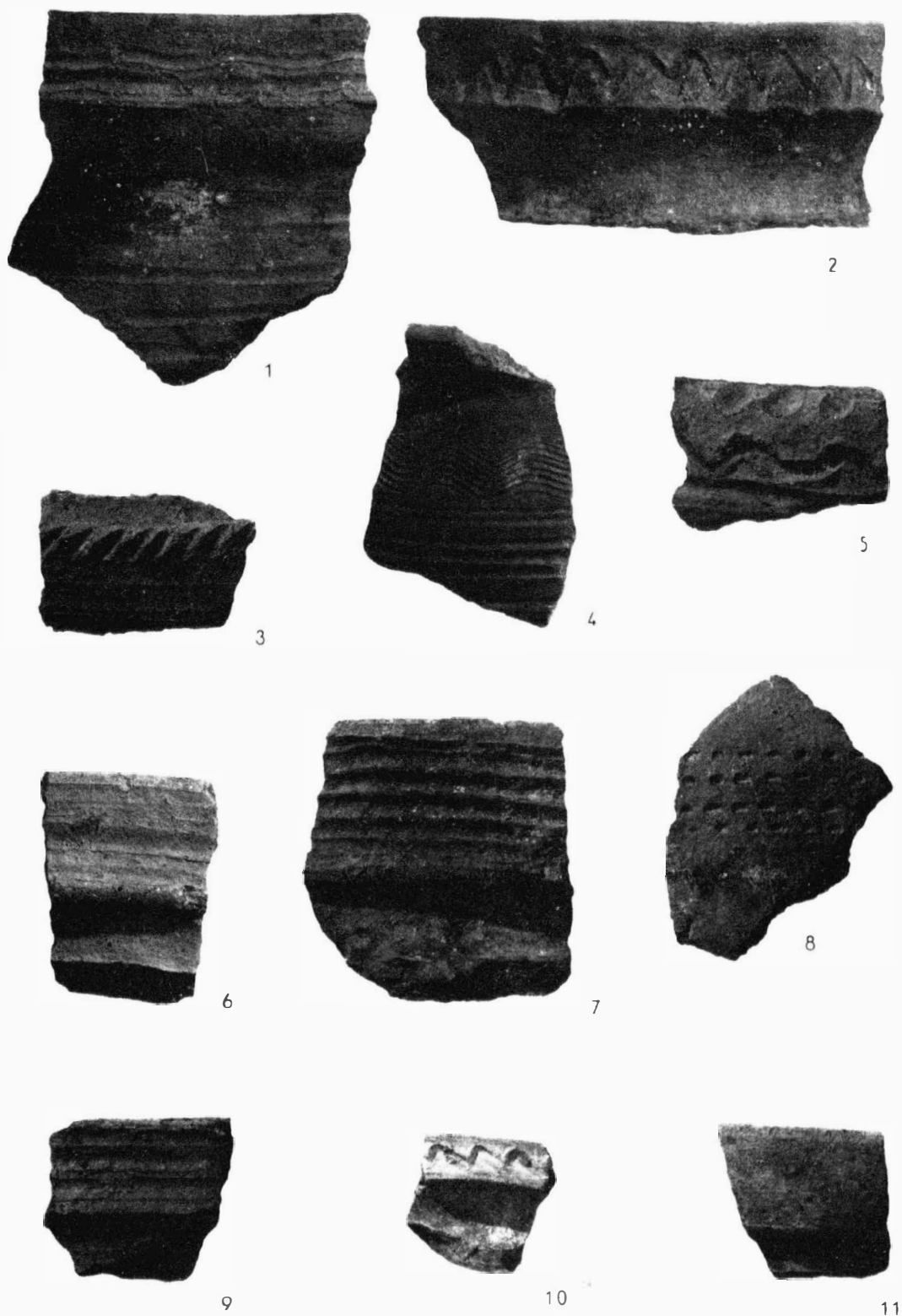
Tab. 53

Opava (okr. Opava). Dominikánský klášter. Souvrství pod podlahou sklepa pod refektářem. 1 kožený stěvie; 2 proutěný plot. — Dominikanerkloster. Schichten unter dem Kellerfussboden unter dem Refektorium. 1 Lederschuh; 2 Rautenzaun.

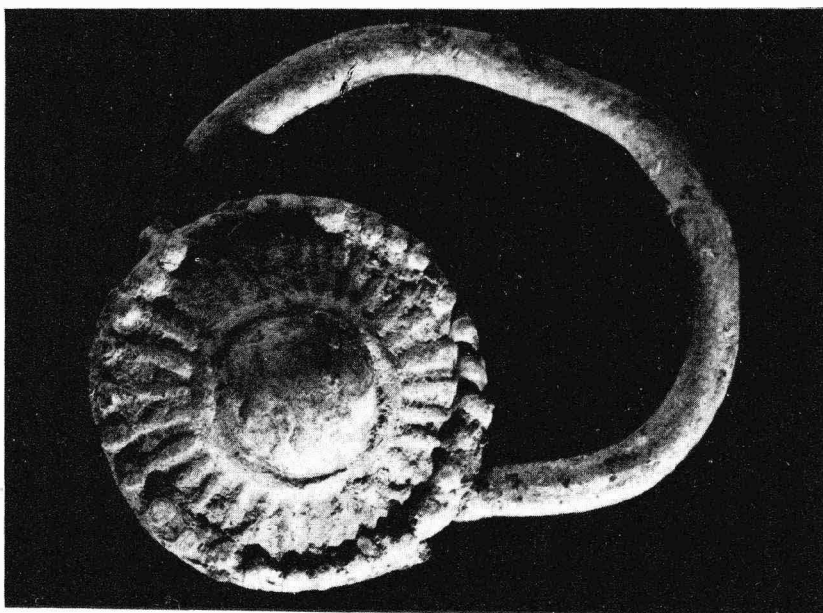
Tab. 54

Opava, Náměstí Osvoboditelů. Středověké nálezy. — Mittelalterliche Funde.

Tab. 55

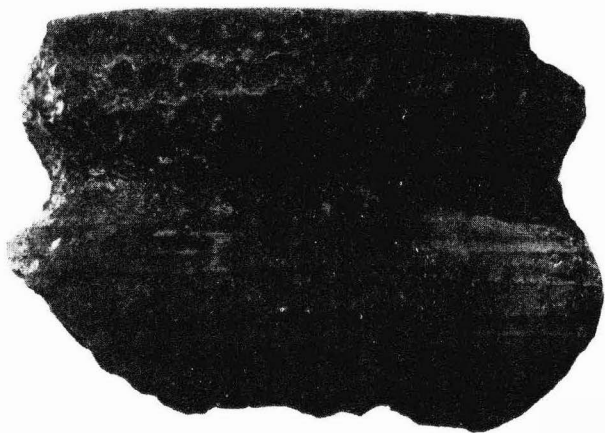
Opava. Náměstí Osvoboditelů. Středověká keramika. — Mittelalterliche Keramik.

1

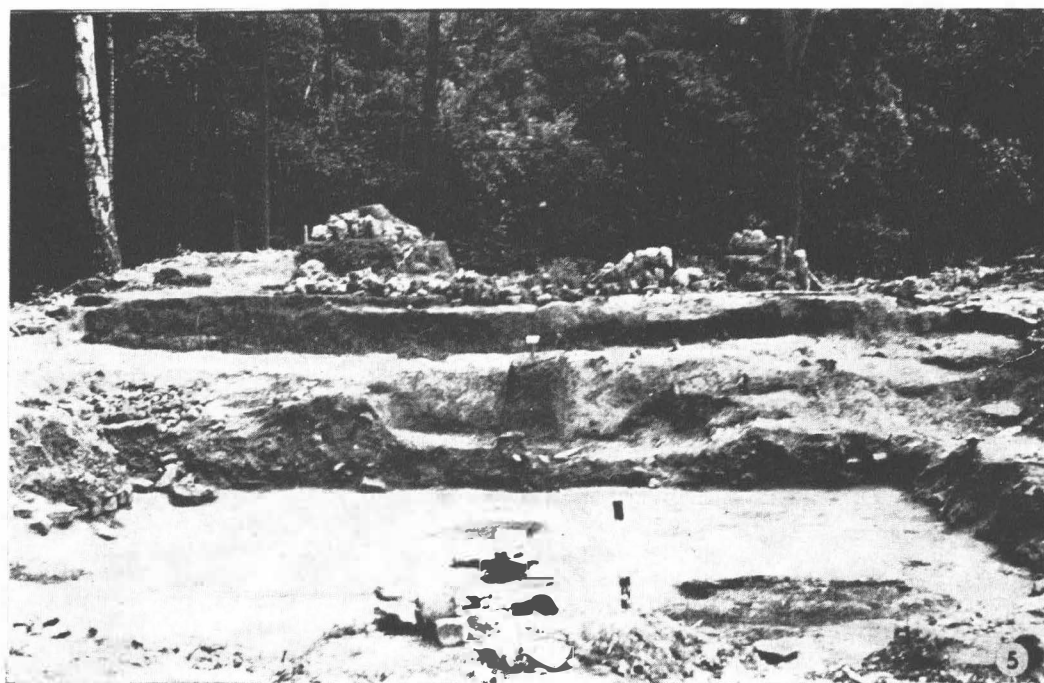
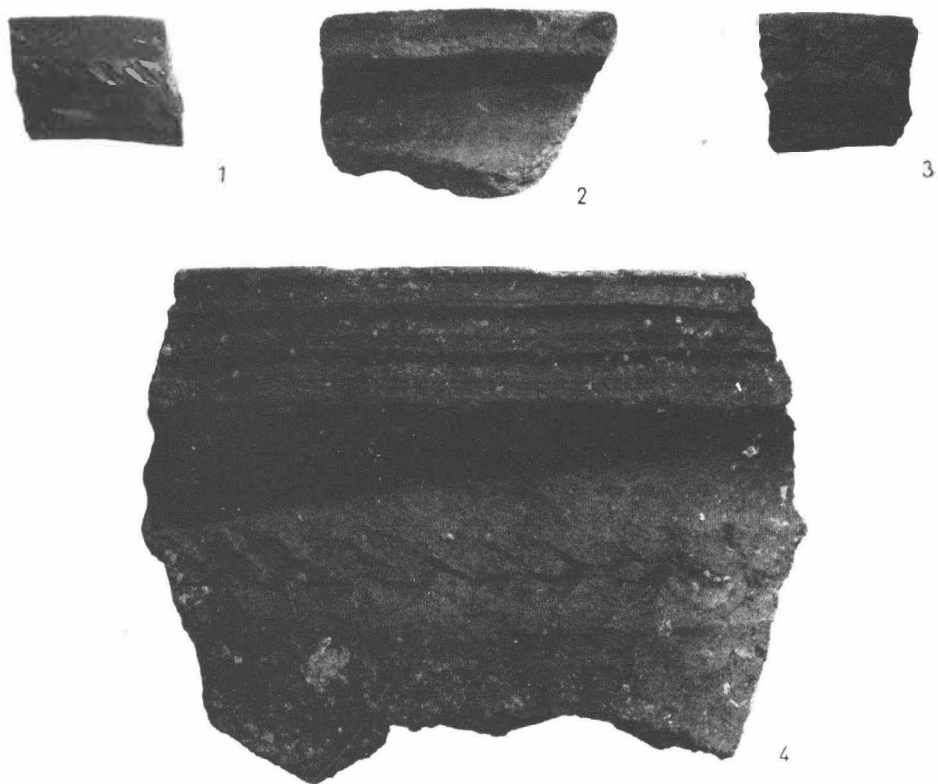
2

3

Tab. 56

Opava. Náměstí Osloboditelů. Středověké nálezy. — Mittelalterliche Funde.

Tab. 57

Opava. Náměstí Svoboditelů. Středověká keramika. — Mittelalterliche Keramik; 2 Heršpice (okr. Slavkov) „Kornůvky“. Jižní část tvrze. — Südteil der Feste.

PD 1520
1970. (1971.)

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1970

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor: Prof. dr. Josef Poulik, DrSc
Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský
Překlady: A. P. Löwensteinová, dr. R. Tichý
Kresby: Doc. dr. B. Klíma, A. Životská, R. Skopal
Na titulní obálce: Koflík z velatického pohřebiště ve Skalici
Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21
Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné